

- коммуникативно-риторической подготовке преподавателя высшей школы / А.А. Чувакин, Л.А. Кощей // Риторика в системе гуманитарного знания. – М. : Гос. ин-т русского языка им. А.С. Пушкина, 2003. – С. 153–155.
12. Чувакин А.А. Ортология и риторика как базовые дисциплины коммуникационной подготовки специалистов по направлению «Филология» / А.А. Чувакин // Риторика и культура речи в современном обществе и образовании. – М. : Флинта ; Наука, 2006. – С. 457–463.
13. Чудинов Ю.В. Риторика и самоуправление / Чудинов Ю.В. – Пермь : ЗУУНЦ, 1999. – 144 с.

*Стаття рекомендована до друку
доктором. пед. наук, професором кафедри
української мови та методики викладання фахових дисциплін
Бердянського державного педагогічного університету
Загородною В.Ф.*

Стаття надійшла до редакції 18 лютого 2014 року

УДК 81'42

**Людмила Овсієнко
(м. Переяслав-Хмельницький, Україна)**

ТЕКСТ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ ЛІНГВІСТИКИ Й ЛІНГВОДИДАКТИКИ

У пропонованій статті визначається зміст поняття «текст» з погляду різних напрямків лінгвістики (комунікативної лінгвістики, прагмалінгвістики, когнітивної лінгвістики, функціональної лінгвістики, комп'ютерної лінгвістики, соціолінгвістики, психолінгвістики) та

лінгводидактики. Аналіз наукових праць засвідчує, що текст є складною комунікативною структурою; засобом отримання, зберігання, перероблення й використання знань; комунікативною подією, яка пов'язана із сучасними інформаційними технологіями; фрагментом конкретної соціальної дійсності з визначеними локально-темпоральними межами, заданими соціальним змістом; основою успішного особистісного розвитку учнів і студентів тощо.

Ключові слова: текст, лінгвістика тексту, комунікативна лінгвістика, прагмалінгвістика, когнітивна лінгвістика, функціональна лінгвістика, комп'ютерна лінгвістика, соціолінгвістика, психолінгвістика, лінгводидактика.

В предлагаемой статье определяется содержание понятия «текст» с точки зрения разных направлений лингвистики (коммуникативной лингвистики, прагмалингвистики, когнитивной лингвистики, функциональной лингвистики, компьютерной лингвистики, социолингвистики, психолингвистики) и лингводидактики. Анализ научных исследований показывает, что текст является сложной коммуникативной структурой; средством получения, хранения, преобразования и использования знаний; коммуникативным событием, которое связано с современными информационными технологиями; фрагментом конкретной социальной действительности с определенными локально-темпоральными границами, заданными социальным содержанием; основой успешного личностного развития учеников и студентов и т.д.

Ключевые слова: текст, лингвистика текста, коммуникативная лингвистика, прагмалингвистика, когнитивная лингвистика, функциональная лингвистика, компьютерная лингвистика, социолингвистика, психолингвистика, лингводидактика.

The proposed article determinates the content of the term «text» from the point of view of the linguistics and linguodidactics, such as communicative linguistics, pragmatic linguistics, cognitive linguistics, functional linguistics, computer linguistics, social linguistics, psycholinguistics and linguodidactics.

The analyses of the scientific studies shows, that the text is a complex communicative structure, a mean of getting, saving and retreatment and usage of the knowledge; a communicative event, that is connected with the modern information technologies; a fragment of a certain social presence with the determined local and time borders and given social content; the ground of successful pupils' and students' development.

Key words: *text, text linguistics, communicative linguistics, pragmatic linguistics, cognitive linguistics, functional linguistics, computer linguistics, social linguistics, psycholinguistics and linguodidactics.*

Сучасні дослідники у своїх наукових розвідках досить часто тлумачать термін «текст». Але саме поняття тексту не зовсім чітко окреслено в сучасній науці.

По-різному його визначають у лінгвістичних дослідженнях, зокрема: як максимальну одиницю мови найвищого рівня мовної системи; продукт мовлення; одиницю, що виражає судження; цілісне і зв'язне повідомлення, створене для передавання та збереження інформації; суму, сукупність або множину фраз; структурну і смислову єдність [12, с. 31]; серединний елемент схеми комунікативного акту, яку спрощено можна уявити у вигляді трьохелементної структури: автор – текст – читач [14, с. 9]; писемний чи усний потік, що являє собою послідовність звукових, графемних елементів у синтаксичних структурах, які виражають комплекс пов'язаних між собою суджень [11, с. 7] тощо.

Різноманітність підходів до тлумачення цього поняття зумовлена багатьма причинами. На думку О. Селіванової, основними з них є: абсолютизація структурної організації тексту та граматичних засобів зв'язності; формально-структурна, жанрово-стилістична різноплановість текстів і специфіка способу їх репрезентації; багатоплановість підходів до лінгвістичного вивчення тексту (онтологічний, гносеологічний, власне лінгвістичний, психологічний,

прагматичний, комунікативний, модальний, структурний, номінативний, когнітивний, соціально-історичний); звуження функції тексту до рівня складника комунікативного процесу, посередника, засобу, процесу й мети комунікації, абсолютизація у складі дефініції певної категорії або кількох категорій тексту [19, с. 34].

У дослідженні лексико-граматичної організації тексту лінгвістична наука послуговується досягненнями філософії, герменевтики, психології, психолінгвістики, соціолінгвістики, комунікативної лінгвістики, когнітивної лінгвістики, комп'ютерної лінгвістики, стилістики, семіотики, риторики, лінгводидактики, журналістики, феноменології тощо.

Так, у вітчизняній філософській літературі текст розглядається як одна зі складових структури мова–текст–культура (В. Іванов); елемент логіко-лінгвістичного (Р. Павільоніс, М. Попович) та семіотичного підходів (Ю. Лотман); проблема середовища, у якому відбувається формування наукових понять і теорій. У сфері філософських досліджень текст характеризують як первинне явище всього гуманітарно-філософського мислення (Г. Стояцька).

У психологічній науці текст розуміють як інформацію, яку людина отримує безпосередньо через органи чуття – слух, зір, дотик і продукує за допомогою мовлення і психічних процесів мислення; як основний елемент комунікації, спосіб збереження й передавання інформації, форму існування культури, результат певної історичної епохи, відображення життя окремої особистості і суспільства в цілому [15, с. 18–29].

Лінгвістика досліджує текст як реально висловлене (написане) речення або сукупність речень, які можуть слугувати матеріалом для спостереження фактів даної мови [3, с. 49].

Психолінгвісти характеризують це поняття як

опредмечену форму акту комунікації, мінімально необхідними компонентами якої є предмет комунікації, автор і реципієнт [1, с. 82].

Таким чином, дискусійним є саме поняття «текст». Як комплексне явище він потребує подальшого міждисциплінарного аналізу із залученням результатів літературознавчих, філософських, психологічних, соціологічних, етнологічних, лінгводидактичних та лінгвістичних досліджень у цілому.

Зважаючи на викладене, мету нашої публікації вбачаємо в тому, щоб визначити смислове й значеннєве навантаження поняття «текст» з погляду лінгвістики й лінгводидактики.

Лінгвістичну природу тексту досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема: І. Арнольд, Н. Арутюнова, Ш. Баллі, Ф. Бацевич, М. Бахтін, Е. Бенвеніст, В. Буряк, А. Вежбицька, Т. Воропай, О. Галапчук, Т. ван Дейк, Г. Жуковець, Р. Крейд, І. Ільїн, С. Коновець, М. Миронова, Н. Непійвода, О. Онуфрієнко, О. Падучева, Г. Почепцов, Т. Радзівєвська, В. Русанівський, Ш. Сафаров, Т. Скуратовська, І. Соболева, М. Феллер, О. Фоменко, В. Шинкарук, І. Штерн, Г. Яворська та ін.

Визначення тексту та характеристику його ознак зустрічаємо в лінгвістичних розвідках І. Гальперіна, Т. Єщенко, А. Загнітка, І. Ковалика, І. Кочан, Л. Лосєвої, Л. Мацько, О. Москальської, Т. Ніколаєвої, В. Одинцова, О. Селіванової, З. Тураєвої та ін.

У лінгводидактиці текст досліджували Т. Донченко, В. Капінос, Т. Ладиженська, В. Мельничайко, М. Пентилюк, М. Плющ, М. Пльонкін, Г. Шелехова та ін.

Увага дослідників до цього феномену завжди була спрямована на виявлення в ньому основних онтологічних (буттєвих) і функціональних (рольових) ознак, що дало змогу точніше сформулювати поняття тексту. Однак єдиного

його тлумачення до сьогодні не існує.

Основною наукою, об'єктом вивчення якої може бути текст, є лінгвістика. Це вчення про мову в усій складності її прояву, природну людську мову взагалі та про всі мови світу як її індивідуальних представників [10, с. 3–4].

У широкому розумінні лінгвістика поділяється на наукову (тобто таку, що припускає побудову лінгвістичних теорій) і практичну. Найчастіше під лінгвістикою мають на увазі саме наукову лінгвістику.

Теоретична лінгвістика досліджує мовні закони й формулює їх як теорії. Вона буває дескриптивною (такою, що описує реальну мову) і нормативною (такою, що вказує як «потрібно» говорити й писати) [13, с. 10].

Галузь мовознавства, орієнтована на практичне застосування здобутків теорії мови в різних сферах людської діяльності, пов'язаних із використанням мови, називається *прикладною лінгвістикою*. Це наука, яка оперує новітніми засобами обробки інформації, суто лінгвістичними й математичними методами дослідження, уможливорює розв'язання завдань, пов'язаних з аналізом та розумінням мови, опрацюванням тексту в усіх його проявах тощо.

Як бачимо, саме по собі поняття «лінгвістика» надзвичайно широке. Ця наука включає в себе безліч різноманітних галузей, зокрема: комунікативну лінгвістику, лінгвістичну прагматику, когнітивну лінгвістику, функціональну лінгвістику, комп'ютерну лінгвістику, соціолінгвістику, психолінгвістику тощо, кожна з яких має свою специфічну проблему дослідження тексту. Усі зазначені галузі лінгвістики мають активний вплив на розвиток теоретичної методики навчання української мови – лінгводидактики.

Зважаючи на це, розглянемо текст як об'єкт вивчення різних напрямків лінгвістики й лінгводидактики.

У сучасній лінгвістичній науці домінує

антропоцентричний напрям дослідження тексту, що подає його як утілення мовної особистості.

Найбільш ґрунтовне визначення тексту належить відомому лінгвісту і лексикографу І. Гальперіну [6]. На його думку, – це витвір мовленнєвотворчого процесу, що відзначається завершеністю, оформлений у вигляді письмового документа, літературно оброблений відповідно до типу цього документа, твір, що складається з назви (заголовка) й низки особливих одиниць (надфразних єдностей, або складних синтаксичних цілих), об'єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку, та має певну цілеспрямованість і прагматичну настанову.

Напрямок лінгвістичних досліджень, об'єктом яких є правила побудови зв'язного тексту і його смислові категорії, що виражаються за цими правилами називається *лінгвістикою тексту*.

На сучасному етапі розвитку лінгвістика тексту інтегрує досягнення нових теорій і галузей знань, орієнтованих на мовлення, акт комунікації. Це наука, що вивчає сутність і організацію передумов та умов людської комунікації [9, с. 10].

Текст перетворився на складну комунікативну структуру, за допомогою якої здійснюють комунікацію автор і адресат, урахується ситуація.

Нині лінгвістика тексту досліджує широке коло питань: виділення одиниць і структур на рівні тексту, виявлення закономірностей побудови текстів, проблеми реферування текстів і запису його семантики, породження та сприйняття тексту, його інтерпретації тощо, також різноманітні дослідницькі підходи до вирішення цих проблем.

Лінгвістика тексту безпосередньо пов'язана з *комунікативною лінгвістикою* – напрямом сучасного мовознавства, що вивчає мовне спілкування, яке складається

з таких компонентів, як мовець, адресат, повідомлення, контекст, специфіка контакту та засоби повідомлення [9, с. 21]. Важливим чинником комунікативної лінгвістики є процес спілкування в усіх його формах: діалог, полілог і монолог.

Розвиток комунікативної лінгвістики розширює уявлення про текст не тільки як про готовий продукт мовлення, а й як елемент дискурсу.

Визначення тексту з погляду цього напряму було запропоноване Ф. Бацевичем. Учений характеризує текст як «результат спілкування (інтерації та трансакції), його структурно-мовна складова і одночасно кінцева реалізація; структура, в яку втілюється «живий» дискурс після свого завершення [4, с. 122]». Із визначення зрозуміло, що текст постає як проміжний компонент процесу комунікації, одиниця дискурсу, предметно-знаковий стан системи комунікації.

Основною категорією тексту є його комунікативність. Ця категорія неоднозначно трактується вченими. Здебільшого її розглядають як ознаку цілісності та єдності тексту.

Категорія комунікативності визначає текст як складник типових моделей комунікації з обов'язковими компонентами: адресантом, адресатом (яких об'єднує повідомлення, презентоване текстом), логікою викладу матеріалу, композиційною структурою, спрямованістю всіх мовних засобів на реалізацію задуму та вплив на реципієнта. Комунікативність як концептуальна характеристика тексту інтегрує всі інші категорії [7, с. 23].

Таким чином, основне призначення будь-якого тексту – бути засобом комунікації.

Із комунікативною лінгвістикою досить тісно пов'язана прагматика, яка досліджує комплекс проблем, що стосуються мовця, адресата, їх взаємодії в комунікації, а також ситуації

спілкування. Прагматика розглядає мовлення в межах загальної теорії людської діяльності.

Складовою частиною прагматики в цілому є *лінгвістична прагматика* (лінгвопрагматика, прагмалінгвістика), яка вивчає соціокультурні, ситуативно-поведінкові, статусні, лінгвокогнітивні чинники комунікативної взаємодії суб'єктів і відношення їх до засобів цієї взаємодії та певної знакової системи, що використовується комунікантами у спілкуванні. Однак межі проблемного поля лінгвістичної прагматики постійно уточнюються.

Найсуттєвішим чинником у розширенні лінгвопрагматичної проблематики є врахування всіх складників комунікативного акту. Проблемне поле лінгвістичної прагматики чи не найповніше було окреслено Н. Арутюною. На її думку, лінгвістична прагматика є міжпредметною сферою досліджень, а також розділом науки про мову, який вивчає функціонування мовних знаків у мовленні, вживання мови мовцями в комунікативних ситуаціях з урахуванням тісної взаємодії комунікантів [2, с. 389–390].

Вирішення прагматичних проблем потребує осмислення багатьох лінгвістичних понять, пов'язаних із семантикою, риторикою, окреслення значної кількості категорій сучасної лінгвістики.

Дослідницьке поле сучасної лінгвістичної прагматики включає в себе всі ті умови, за яких людина використовує мовні засоби в спілкуванні.

Основною одиницею аналізу в прагматиці є текст, оскільки не лише окремі речення, а й структура всієї послідовності речень зв'язного тексту виконує прагматичну функцію. Адресант, виконуючи комунікативне завдання, відбирає певні засоби мови і організовує їх таким чином, щоб стало можливим адекватне його (тексту) декодування.

Так, відомий учений-лінгвіст І. Гальперін указує, що «кожен текст є результатом матеріального втілення прагматичної настанови автора [6, с. 40]».

У лінгвопрагматиці параметри тексту віддзеркалюють спектр комунікативних завдань із позиції суб'єкта-мовця, адресата-слухача, ситуації спілкування [8, с. 36].

Стає зрозумілим, що лінгвістична прагматика відмежовується від широкого розуміння тексту і тлумачить його як механізм спілкування та риторичного структурування у відповідному контексті.

Текстотворення можна розглядати і як когнітивний процес за якого відбувається реалізація свідомості через знання в мовні тексти.

Когнітивна лінгвістика розглядає мову у зв'язку з людиною, без якої виникнення й функціонування цієї системи було б неможливим.

Головною метою когнітивної лінгвістики є опис і пояснення мовної здатності та знань мови як внутрішньої когнітивної структури та динаміки адресанта / адресата, що розглядається як система перетворення інформації, складається з кінцевого числа самостійних модулів і співвідносить мовну інформацію на різних рівнях [18, с. 106]. Цей напрям прагне розкрити ті когнітивні процеси, на основі яких відбувається продукування, сприйняття та інтерпретація тексту.

У когнітивній лінгвістиці текст є носієм надособистісного кодифікованого знання, усіх його теоретичних та емпіричних форм.

Таким чином, когнітивна лінгвістика спрямована на розкриття характеру зв'язків між різними концептуальними системами та процесами сприймання, розуміння, запам'ятовування, продукування і репродукування тексту. А текст у когнітивній лінгвістиці аналізується як засіб отримання, зберігання, перероблення й використання знань,

віддзеркалення концептуалізації і категоризації світу та внутрішнього рефлексивного досвіду [8, с. 35].

Поряд із когнітивною лінгвістикою в сучасному мовознавстві продовжують розвиватися інші напрями дослідження тексту, зокрема *функціональна лінгвістика*.

Основним принципом функціональної лінгвістики є розуміння мови як цілеспрямованої системи засобів вираження. Функціональний підхід передбачає аналіз функціональної природи мовних одиниць і мови в цілому, при якому акцент робиться на призначенні мовної одиниці.

Як зауважує Н. Слюсарєва, «зростання впливу функціональної лінгвістики цілком закономірне, оскільки вона, займаючись внутрішніми особливостями мови, водночас визнає й враховує семіотичний характер її соціальної природи і її використання з метою спілкування. Функціональна лінгвістика вбирає в себе все краще, що було накопичено в процесі дослідження мови [20, с. 38]».

Функціональний підхід до явищ мови розглядається як інтерпретація таких рівнів: текст, система, елементи мовної структури. В аспекті дослідження проблем тексту, М. Халлідєй зауважує, що в центрі цього мовного утворення перебуває граматики і вона дозволяє здійснити процес вербалізації, який лежить в основі інтерпретації значень [22].

Німецький лінгвіст К. Бринкер характеризує текст як певну послідовність мовних знаків, об'єднану змістовою цілісністю (когерентністю). Учений зазначає, що кожен текст є не загальним абстрактним поняттям, а реалізацією певного типу тексту [21, с. 17]». Тому серед основних завдань функціональної лінгвістики є формування універсальної дефініції типу тексту, визначення усіх його можливих типів і їх класифікація на єдиних засадах.

Головним критерієм для визначення типу тексту є його функція. У тексті вона «виражена певними, умовнодіючими, обов'язково закріпленими в комунікативному середовищі,

засобами комунікації [21, с. 93]». Функція здійснює первинний розподіл текстів відповідно до мети автора (реципієнта) і вказує, як має бути сприйняте повідомлення (текст).

Зважаючи на це, можна стверджувати, що функціональна лінгвістика розглядає текст з погляду його функціональної спрямованості, тобто обмежень, які накладаються на формування тексту ситуацією спілкування.

Комп'ютеризація інформаційної сфери стимулювала розвиток нового напрямку в лінгвістиці – комп'ютерного. Його компетенцією є лінгвістичне забезпечення функціонування інформації в автоматизованих системах різних типів.

Комп'ютерна лінгвістика сформувалася в тісній взаємодії із загальною і структурною лінгвістикою, інформатикою і кібернетикою. Це позначилося на якісних характеристиках її метамови, яка являє собою терміносистему і функціонує в спеціальних текстах.

Основними проблемами дослідження комп'ютерної лінгвістики є моделювання процесу розуміння змісту текстів (переходу від тексту до формалізованого поданням його сенсу) і синтезу мовлення (переходу від формалізованого подання сенсу до текстів на природній мові).

Розуміння розглядається не як універсальна категорія, а як визначений конкретним комунікативним завданням процес отримання інформації з тексту.

У будь-якому тексті (письмовому чи усному) реалізується система мови. З погляду комп'ютерної лінгвістики, його можна розглядати як певну шифровку або код. Але система кодифікації і декодифікації має бути відома всім учасникам комунікативного процесу.

Таким чином, у комп'ютерній лінгвістиці текст характеризують як комунікативну подію, яка пов'язана із сучасними інформаційними технологіями і здійснюється за

допомогою роботи комп'ютера.

Текст і його простір є також об'єктом вивчення *соціолінгвістичних досліджень*.

Увага соціолінгвістів звернена не на власне мову і її внутрішню будову, а на те, як нею користуються люди, об'єднані в певне суспільство. При цьому враховуються всі чинники, які можуть впливати на особливості використання мови: характеристика самих мовців (вік, стать, рівень освіти й культури, вид професії і т.д.), особливості конкретного мовленнєвого акту тощо. Тому під час аналізу тексту на соціолінгвістичному рівні варто враховувати соціальні чинники, просторово-часові координати, конкретну прагматичну мету та обставини мовної комунікації.

З огляду на це, у соціолінгвістиці текст сприймають як фрагмент конкретної соціальної дійсності з визначеними локально-темпоральними межами, соціальним змістом, ціннісними орієнтаціями, прагматичними настановами та мовно-комунікативною компетенцією представників певної спільноти або сфери суспільної діяльності [8, с. 37].

Якщо ж аналізувати текст з позицій *психолінгвістики*, то в центрі уваги постає мовна особистість, процеси його породження і сприймання, які розглядаються як результат мовленнєво-мисленнєвої діяльності особистості [16, с. 68].

Із цього приводу один із найвідоміших українських дослідників проблем тексту С. Васильєв зазначає, що «... текст є найбільш звичним феноменом людської життєдіяльності, можливо саме тому виникає уявлення, що текст є чимось само собою зрозумілим, цілком безпроблемним. Між тим, більш пильний погляд легко визначить, що поняття «текст» являє собою досить сильну абстракцію, яка приховує велику кількість конкретних явищ, ... і яка, навіть, піддає сумніву необхідність ототожнювати ці явища актом підведення їх під одне поняття [5, с. 53]».

Як бачимо, з погляду психолінгвістики, текст є

продуктом мовленнєвої діяльності, який перший раз народжується в момент створення його автором і може переживати повторні народження у сприйнятті його реципієнтом.

Усі вищезазначені напрямки лінгвістики тісно пов'язані з лінгводидактикою. Адже від змісту лінгвістичного матеріалу залежить вибір методів, прийомів і засобів навчання мови [17, с. 7].

На сьогодні проблема дослідження тексту займає одне з чільних місць у лінгводидактичних розвідках І. Дроздової, С. Єрмоленко, Т. Єщенко, В. Мельничайка, М. Пентилюк, Г. Шелехової та ін.

Лінгводидактика характеризує текст в аспекті його нормативності й комунікативної придатності. Саме текст розглядається як центральна ланка в процесі комунікації. Іншими словами, мова йде про «вміння сприймати й продукувати професійні висловлювання з дотриманням мовних норм та комунікативних якостей (правильності, логічності, чистоти, виразності тощо) [17, с. 179]».

Так, М. Пентилюк відзначає, що в центрі викладання лінгвістичних дисциплін має бути текст з його стилістичними, жанровими і структурними особливостями. Сприймаючи текст як єдність, що складається з певних елементів, між якими існують різноманітні смислові та структурні зв'язки й відношення, можна повністю усвідомити зміст і призначення будь-якого тексту, насамперед наукового, науково-навчального, що становить основу пізнавальної, мовленнєвої і професійної діяльності особистості [17].

Положення про те, що оволодіння лінгвістичною теорією тексту сприяє ефективному формуванню вмінь текстотворення і текстосприйняття неодноразово доводили в дослідженнях відомі науковці – Т. Ладиженська, М. Пентилюк, В. Статівка та ін.

У процесі вивчення дисциплін гуманітарного спрямування в школі і ВНЗ варто спиратися на сучасну теоретичну базу лінгвістики тексту. Адже робота з мовленнєво-комунікативним дидактичним матеріалом (текстом) сприяє успішному особистісному розвитку учнів і студентів, формуванню в них україномовної комунікативної компетентності, риторичної культури – передумови успіху в практичному оволодінні рідною мовою, здатністю використовувати її для успішного спілкування в реальних життєвих обставинах, майбутній професійній діяльності.

Ідея викладання лінгвістичних дисциплін на текстоцентричній основі відіграє важливу роль у навчальному процесі.

Таким чином, з точки зору сучасної лінгвістики текст – явище не тільки лінгвістичне, а й екстралінгвістичне. Зокрема, як об'єкт вивчення різних напрямків лінгвістики й лінгводидактики його характеризують: як складну комунікативну структуру, за допомогою якої здійснюють комунікацію автор і адресат; складник типових моделей комунікації з обов'язковими компонентами: адресантом, адресатом, логікою викладу матеріалу, композиційною структурою, спрямованістю усіх мовних засобів на реалізацію задуму та з метою впливу на реципієнта; механізм спілкування та риторичного структурування у відповідному контексті; засіб отримання, зберігання, перероблення й використання знань, віддзеркалення концептуалізації і категоризації світу та внутрішнього рефлексивного досвіду; об'єкт, що має певну функціональну спрямованість і обмеження, які накладаються на його формування ситуацією спілкування; певну шифровку або код; комунікативну подію, яка пов'язана із сучасними інформаційними технологіями і здійснюється за допомогою роботи комп'ютера; фрагмент конкретної соціальної дійсності з визначеними локально-темпоральними межами,

заданими соціальним змістом, ціннісними орієнтаціями, прагматичними настановами та мовно-комунікативною компетенцією представників певної спільноти або сфери суспільної діяльності; продукт мовленнєвої діяльності, який перший раз народжується в момент створення його автором і може переживати повторні народження у процесі сприйняття його реципієнтом; центральну ланку в процесі комунікації; основу успішного особистісного розвитку учнів і студентів, формування в них україномовної комунікативної компетентності й риторичної культури.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в дослідженні тексту як об'єкта вивчення філософії, герменевтики, стилістики, семіотики, риторики, журналістики, феноменології тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю. Интегральное описание языка и системная лексикография. Избранные труды : в 2 т. / Ю. Апресян. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1995. – Т. 2. – 766 с.
2. Арутюнова Н. Прагматика / Н. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – С. 389–390.
3. Ахманова О. Очерки по общей и русской лексикологии / Ахманова О. – М. : Просвещение, 1957. – 362 с.
4. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник] / Флорій Бацевич. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 376 с.
5. Васильев С. Синтез смысла при создании и понимании текста / Васильев С. – К. : Наукова думка, 1988. – 240 с.
6. Гальперин И. Текст как объект лингвистического исследования / Гальперин И. – М. : КомКнига, 2007. – 144 с.
7. Должикова Т. Практикум з лінгвістики тексту :

Теоретична і дидактична філологія. Випуск 17, 2014.

- [навчально-методичний посібник] / Должикова Т., Мілева І., Нікітіна А. – Луганськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011. – 142 с.
8. Єщенко Т. Лінгвістичний аналіз тексту : [навчальний посібник] / Єщенко Т. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 264 с.
9. Заніздра Н. Напрями сучасного мовознавства / Н. Заніздра, В. Заніздра // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. – 2008. – Випуск 2 (49). – Частина 1. – С. 21–24.
10. Карпенко Ю. Вступ до мовознавства : [підручник] / Карпенко Ю. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 336 с.
11. Ковалик І. Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / Ковалик І., Мацько Л., Плющ Н. – К. : Вища школа, 1984. – 119 с.
12. Кочан І. Лінгвістичний аналіз тексту : [навчальний посібник] / Кочан І. – К. : Знання, 2008. – 423 с.
13. Кулик О. Українська лінгвістика : навчально-методичний посібник [для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти] / Кулик О., Овсієнко Л., Кардаш Л. – К. : Міленіум, 2013. – 262 с.
14. Кутина Н. Структурно-смысловой анализ художественного текста / Кутина Н. – Свердловск, 1980. – 96 с.
15. Леонтьев А. Понятие текста в современной лингвистике и психологии / А. Леонтьев // Психологическая и лингвистическая природа текста и особенности его восприятия. – К. : Высшая школа, 1979. – С. 18–29.
16. Овсієнко Л. Текст як об'єкт вивчення психолінгвістики / Л. Овсієнко // Теоретична і дидактична філологія. – 2013. – Випуск 15. – С. 58–69.
17. Пентилюк М. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : збірник статей / Пентилюк М. – К. :

Ленвіт, 2011. – 256 с.

18. Селіванова О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики / Селіванова О. – К. : Фитосоціоцентр, 1999. – 148 с.
19. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми / Селіванова О. – Полтава : Довкілля, 2008. – 712 с.
20. Слюсарева Н. Синтаксис и морфология в свете функционального подхода / Н. Слюсарева // Филологические науки. – 1984. – № 5. – С. 36–41.
21. Brinker K. Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden / Brinker K. – Berlin, 1992. – 431 p.
22. Halliday M. Introduction to Functional English Grammar / Halliday M. – London: Edward Arnold, 1994. – 347 p.

*Стаття рекомендована до друку
канд. пед. наук, професором, завідувачем кафедри
української лінгвістики і методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»
Потапенком О.І.*

Стаття надійшла до редакції 27 січня 2014 року